

MUSTAQILLIKNING TARIXIY, MA'NAVIY VA SIYOSIY AHAMIYATI

Mamatov Odil Xudayqul ógli - TDTrU talabasi
Raimov Órinboy Muzaffar ógli - TDTrU talabasi

Mustaqillik yillarida sodir bo'layotgan tub o'zgarishlarning ko'lami va darajasi shunchalik salmoqli, yuqoriki, mazkur voqelik umumlashgan tarzda ma'naviyatda yaqqol aks etadi. To'g'rirog'i, bu xalqimiz ijtimoiy-tarixiy taraqqiyotining hozirgi bosqichida shakllangan yangi boyliklar yig'indisi, ya'ni mustaqillik ma'naviy madaniyatidir.

“Xalqning ma'naviyati va madaniyati, - deydi Islom Karimov, -uning haqiqiy tarixi va o'ziga xosligi qayta tiklanayotganligi jamiyatimizni yangilash va taraqqiyot ettirish yo'lidan muvaffaqiyatli ravishda olg'a siljishda hal qiluvchi, ta'bir joiz bo'lsa, belgilovchi ahamiyatga egadir”. Shuning uchun ham istiqloq yillarida ma'naviy madaniyatni tadqiq etishga, milliy tiklanishga va barkamol yangi avlodni tarbiyalash yo'llarini topishga katta e'tibor berilmoqda. Ma'naviyat serqirra xususiyatga ega bo'lib, inson faoliyati, ongi, hayot tarzi bilan bog'liq barcha sohalarda uning ta'sirini kuzatish mumkin. Substansional nuqtai nazardan insonning ongli mavjudot sifatida hatti-harakatlari uning ma'naviy madaniyatining ifodasidir.

Xalqimiz tarixiy-madaniy merosining milliy tiklanishdagi o'rni va ahamiyati katta. Tarixiy-madaniy merosni o'rganish xalqning ekzistensial borlikda, umumjahon tarixida, madaniyatida o'zining o'rnini topishiga yordam beradi. Ta'rixiy-madaniy meros millatni milliy maxdudlikka berilish, millatchilik, ekstremizm xavflaridan asraydi. U barcha xalqlar, millatlar madaniyatini teng huquqli, tabiiy voqelik ekanini anglashga undaydi. Madaniyatlararo aloqalar, integratsiya xalqaro hayotning, insoniyat mavjudligi va taraqqiyotining asosi bo'lib kelganini ko'rsatadi.

Tarixiy-madaniy merosga munosabat haqida gap ketganida, sho'rolar davrida xalqimiz tomonidan yaratilgan va o'zlashtirilgan boyliklarni eslamay bo'lmaydi. Ba'zi adabiyotlarda, ayniqsa, gazeta va jurnal maqolalarida sho'rolar davrini nigilistcha qoralash keng tarqalgan. Bu oqilona munosabat emas. Xalqimiz arab bosqinchilarining qarashlarini ifoda etadi deb “Qur'oni karim” va islom dinidan, Chor Rossiyasining vakili deb Pushkin, Lermontov, Dostoevskiy, Tolstoydan voz kechgani yo'q-ku?! XX asr o'zbek xalqi tarixida milliy-madaniy taraqqiyotning o'ziga xos va ziddiyatlarga to'la davridir. Unda xalqimiz va uning talantli farzandlari betakror madaniy boyliklar, ijodiy asarlar yaratdi, ilmiy-texnik kashfiyotlar qildi. Tarix, arxeologiya, etnografiya, kimyo, geologiya, san'atshunoslik sohaslarida erishilgan yutuqlar jahon ilm ahliga yaxshi ma'lum. Ular O'zbekiston xalqining ulkan mehnati, behalovat izlanishlari, intellektual salohiyati mahsulidir. Kommunistik mafkura ularni mutlaq inkor qilmaydi hatto zarur shart-sharoitlar yaratib, qo'llab-quvvatlash ham. Ammo u ushbu yutuqlarni o'ziniki qilib ko'rsatishga intilganini ham

rad etib bo'lmaydi. Aslida u xalqimizning fidokorona mehnati, ilmu fanga bo'lgan hurmati, qiziqishi natijasidir.

Milliy tiklanish uchun muhim vazifalardan yana biri xalqimizning an'anaviy axloqiy madaniyatini mustahkamlashdir. Gap shundaki, insondagi barcha fazilatlar, hislatlar oxir-oqibatda uning axloqi bilan o'lchanadi.

O'zbekiston Respublikasining mustaqilligini mustahkamlash o'zbek xalqining an'anaviy axloqiy madaniyatini tiklash bilan bog'liqdir. Ushbu xalq an'anaviy madaniyati sharqona xususiyatlarga ega. Ularga: kattani hurmat, kichikni izzat qilish; farzandning ota-ona qaroriga, o'git va pandlariga bo'ysunishi; tarixiy-madaniy tajribalarga tayanish; hamma narsani, shu jumladan, nizoli masalalarni ham xotirjamlikda, bamaslahat, tomonlar roziligi bilan hal etish; tarbiyada, ta'limda ibratga, namunaga tayanish va xalq og'zaki merosidan, tarixiy tajribasidan foydalanish; shaxs axloqi, odobi va ma'naviyatini asosiy boylik deb qarash kabilar kiradi.

Axloqiy madaniyat ikkiga: jamiyat axloqiy madaniyati va shaxs axloqiy madaniyatiga bo'linadi. M.Abdullayevning yozishicha, "Jamiyatning axloqiy madaniyati mazmunan individ axloqiy madaniyatidan farq qiladi. Jamiyat axloqiy madaniyati axloqiy qadriyatlar va yo'nalishlar tizimini yaxlit va keng qamrovda ifodalaydi, shaxs axloqiy madaniyatida esa ana shu tizimning muhim komponentlari individual o'ziga xoslik bilan aks etadi". Biroq demokratiya sharoitida individ axloqi bilan jamiyat axloqi o'rtasida, nafaqat farq, balki ziddiyat ham paydo bo'lishi tabiiy holdir. Ijodiy qobiliyat kamdan-kam hollarda umumiy me'yorlarga mos keladi va ularni qabul qiladi. Bu ziddiyatni hal etish eng muhim ilmiy-nazariy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. To'g'ri, madaniyatshunos olim M.Abdullayev ushbu yechimni quyidagicha hal etadi: "Jamiyat axloqiy madaniyatining taraqqiyot darajasi ko'p jihatdan shaxs axloqiy madaniyati barkamolligiga bog'liq bo'ladi. Boshqa tomondan, jamiyatning axloqiy madaniyati nechog'lik darajada boy bo'lsa, individlar axloqiy madaniyati kamol topishi uchun shunchalik qulay imkoniyatlar yuzaga keladi". Ushbu dialektik talqin ma'lum ma'noda muammoni hal etish yo'lini ko'rsatgandek tuyuladi. Biroq real borliq nuqtai nazaridan ularni hech qachon amalga oshirib bo'lmaydi. Birinchidan, jamiyatning axloqiy madaniyati nima? U nimalar bilan o'lchanadi? Qaysi me'yorlarga muvofiq shaxs axloqiy madaniyati jamiyat axloqiy madaniyatiga mos keladi? Shunday o'lchov bormi? Ikkinchidan, shaxs axloqiy madaniyatini jamiyat axloqiy madaniyatidan farqlovchi o'lchovlar, mezonlar qanday? Xullas, bu borada tayyor me'yorlar, andazalar yo'q. Ammo shaxsning barcha hatti-harakatlarini xalq madaniyatining hususiyatlari, me'zonlari, maqsadlari va an'alariga muvofiq o'lchasa bo'ladi.

Milliy g'oya va mustaqillik ma'naviy madaniyati bir-biriga dialektik bog'liq ijtimoiy voqelikdir. Milliy g'oya ma'naviy taraqqiyot uchun zaruriyatdir. Aynan ushbu zaruriyat milliy g'oyaga keng qamrovlilik, dinamizm baxsh etadi, har bir inson uchun

istiqlol yo'li hisoblanadi. Kishi g'oyadan o'z kelajagi uchun kuch-quvvat, yo'l-yo'riq, ma'naviy-ruhiy madad olishi darkor. De'mak, ushbu uch yo'nalish milliy istiqlol g'oyasini ijtimoiy-ma'naviy jarayonlar bilan bog'laydi, ularni yaxlit bir konsepsiyaga aylantiradi.

“Istiqlol g'oyasi bugungi tez sur'atlar bilan o'zgarayotgan tahlikali dunyoda o'zligimizni anglash, bizning kimligimizni, qanday ajdodlarning merosiga, necha ming yillik tarix, betakror madaniyat va qadriyatlarga ega ekanimizni his etib yashashga, bu boylikni asrab-avaylab, demokratik qadriyatlar, butun jahon taraqqiyoti yutuqlari bilan oziqlantirib, yangi o'sib kelayotgan avlodga yetkazishga xizmat qilmog'i zarur”, deb ta'kidlaydi Yurtboshimiz Islom Karimov.

Xalq madaniyatini yuksaltirish, eng avvalo, ishlab chiqarishni, jamiyatning moddiy ne'matlar yaratuvchi sohasini modernizatsiyalashni taqozo etadi. Ishlab chiqarish jarayonlarini zamon talablari darajasiga ko'tarish, yangi texnologiyalar, asbob-uskunalardan foydalanish, mehnat unumdorligini oshirish, og'ir qo'l mehnatini kamaytirish, agrosanoatni qayta ko'rish, xullas, xalq xo'jaligini yuksaltirish xalq madaniyatiga oid vazifalardir. Xalq hayoti, turmushini yuksaltirish ana shu vazifalarni jadal hal etishga undaydi, chunki mamlakat rivojini ta'minlovchi ishlab-chiqarish sohasi, o'z navbatida, xalq madaniyatini yuksaltirish omili hamdir.

Xalq madaniyati uchun e'tiborsiz yoki ikkinchi darajali soha yo'q, u ijtimoiy hayotning barcha sohalarida o'ziga xos tarzda namoyon bo'ladi. U bir vaqtning o'zida ushbu sohalarning ham mezoni, pirovard natijasi, ham ularga insoniylik, zamonaviylik, milliylik baxsh etuvchi vositadir. Xalq madaniyatining ushbu integrativ funksiyasi uni umumiy ijtimoiy taraqqiyotning ko'rsatkichiga aylantiradi.

Mustaqillik ma'naviy madaniyati milliy tiklanish jarayonlariga mazmun, mohiyat baxsh etadi, insondagi yaratuvchanlik kuchini, intellektual salohiyatini milliy taraqqiyot maqsadlariga yo'naltiradi. Barkamol avlod mustaqillik ma'naviy madaniyatini egallagan shaxs sifatida shakllanadi. Shu tariqa, u xalq madaniyatini yuksaltirishni, milliy taraqqiyotga xizmat qilishni qalbiga joylagan ijodkor shaxs, subyekt sifatida voyaga yetadi.

REFERENCES

1. Бехзоджон Куролович Маликов ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИ ТАРТИБГА СОЛИШДАГИ МУАММОЛАР // Academic research in educational sciences. 2021. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zbekistonda-davlat-hizmatini-tartibga-solishdagi-muammolar> (дата обращения: 20.12.2022).
2. Маликов, Б. Қ. (2021). ШАРҚ МУТАФАККИРЛАРИНИНГ ДАВЛАТ ХИЗМАТЛАРИГА ДОИР СИЁСИЙ ҚАРАШЛАРИ. *Scientific progress*, 1(4), 207-212.

3. Маликов, Б. Қ., & Икромов, Д. Р. Ў. (2022). ШАРҚ ТАЪЛИМОТИДА ҚОНУН УСТУВОРЛИГИ ҒОЯЛАРИ. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 2), 483-487.
4. Маликов, Б. К. (2021). ЁШЛАРНИ САЛБИЙ МАФКУРАВИЙ ТАХДИДЛАРДАН ХДМОЯ КИЛИШ-ДАЁТИЙ ЗАРУРИЯТ YANGI O'ZBEKISTONDA ILM-FAN VA TA'LIM ILMIY-METODIK JURNALI. *ISSUE*, 1(1), 202-206.
5. Маликов, Б. Қ., & Абдураимов, О. К. Ў. (2022). ХУҚУҚИЙ БАРКАМОЛЛИК ВА МАЪНАВИЯТ. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 2), 449-453.
6. Маликов, Б. Қ., & Дехқонбоев, Ш. Б. Ў. (2022). ХУҚУҚИЙ МАДАНИЯТ ХУҚУҚИЙ ДЕМОКРАТИК ДАВЛАТ БАРПО ЭТИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 2), 462-466.
7. Маликов, Б. Қ., & Эшқурбонов, А. И. Ў. (2022). АДОЛАТЛИ ЖАМИЯТДА ОДИЛ СУД СИФАТИ. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 2), 467-472.
8. Маликов, Б. Қ., & Хамроқулов, Б. К. Ў. (2022). ЎЗБЕКИСТОН КОНСТИТУЦИЯСИДА ИНСОН ВА ТАБИАТ ҚАДРИ. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 2), 473-478.
9. Маликов, Б. Қ., & Хамроқулов, С. К. Ў. (2022). ИСЛОМ КАРИМОВ АСАРЛАРИДА КОНСТИТУЦИЯ ВА ҚОНУН УСТУВОРЛИГИ ҒОЯЛАРИ. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 2), 479-482.
10. Маликов, Б. Қ., & Болиева, Н. Қ. Қ. (2022). ХУҚУҚИЙ НИГИЛИЗМНИНГ ИЖТИМОИЙ ХАВФИ. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 2), 458-461.
11. Маликов, Б. Қ., & Бўриев, З. Б. Ў. (2022). ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА ХУҚУҚИЙ ОНГНИНГ АҲАМИЯТИ. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 2), 454-457.
12. Ikrom Boboqulovich Mirzaev GLOBALLASHUV DAVRIDAGI “SOXTA DINIY DUNYOQARASH” // *Pedagogik fanlarda akademik tadqiqotlar*. 2022. №6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/globalashuv-davridagi-sohta-diniy-dunyo-arash> (Kirish sanasi: 18.01.2023).
13. O'Erniyozov, I.Merzayev, & M.Hasanov. (2022). SHAXSNI SHAKILLANTIRISHDA “OILA” VA “JAMIYATNING” AXAMIYATI. *World Scientific Research Journal*, 4(2), 96–101. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/1445>

14. Nosirov, R., & Mamajanova, G. (2022). International Ratings and Index Indicators of the Republic of Uzbekistan. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 4, 86-88.
15. Носиров Р. А. ЎЗБЕК ХАЛҚИНИНГ ЭТНИК ШАКЛЛАНИШИ //Uzbek Scholar Journal. – 2022. – Т. 9. – С. 198-202.
16. Adilovich, Nosirov Rashod, and Yuldashev Bakhtiyar Ergashevich. "Structural and functional approaches to the development of the social sector: Reform and prospects." *European Journal of Molecular and Clinical Medicine* 8.1 (2021): 1388-1396.
17. Nosirov R. A. EDUCATIONAL PROBLEMS IN THE HISTORY OF CENTRAL ASIA //Innovative Technologica: Methodical Research Journal. – 2021. – Т. 2. – №. 04. – С. 82-85.
18. Boltaevna, S. F. A., & Upashevna, A. L. (2022). Signs of Innovation Economy and its Assessment Indicators. *Specialusis Ugdymas*, 2(43), 3178-3190.
19. Akbarova, L. U. (2022). APPLICATION OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN PRACTICAL CLASSES IN THE DISCIPLINE" ECONOMIC THEORY". *Journal of new century innovations*, 16(1), 133-3/. Akbarova, L. U. (2022). APPLICATION OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN PRACTICAL CLASSES IN THE DISCIPLINE" ECONOMIC THEORY". *Journal of new century innovations*, 16(1), 133-135.
20. Akbarova, L. U. (2022). THE SIGNIFICANCE OF ECONOMIC THEORY IN KNOWING AND SOLVING PROBLEMS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Journal of new century innovations*, 16(1), 128-129.
21. Akbarova, L. U. (2022). SOME PROBLEMS OF LIFELONG EDUCATION IN UZBEKISTAN IN THE CONDITIONS OF A MARKET ECONOMY. *Journal of new century innovations*, 16(1), 130-132